

spotkanie podczas kolejnej z tego cyklu konferencji zorganizowanej przez Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej UŁ.

Podsumowując, należy stwierdzić, że już po raz dziesiąty Łódzka Konferencja Biograficzna stworzyła uczestnikom okazję do namysłu nad teorią i praktyką w badaniach biograficznych, ich miejsca w perspektywie metodologicznej oraz możliwości wykorzystania.

Anna Gutowska

III Poznańskie Forum LLL – „Uczenie się przez całe życie. Rozwój – kariera – praca”, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 6.04.2016 r.

W dniu 6 kwietnia 2016 roku na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się cykliczna konferencja naukowa – III Poznańskie Forum Dyskusyjne LLL „Uczenie się przez całe życie. Rozwój – kariera – praca”, zorganizowana przez Zakład Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego.

Przewodniczącą Komitetu Naukowego konferencji była prof. zw. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik, która na co dzień kieruje Zakładem Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego, obowiązki sekretarzy pełniły: dr Renata Konieczna-Woźniak i dr Joanna Szłapińska.

Poznańskie Forum Dyskusyjne LLL zostało zorganizowane po raz trzeci i wpisało się na stałe w życie Wydziału Studiów Edukacyjnych (WSE), stanowiąc jego ważne wydarzenie naukowe. Podobnie jak w poprzednich latach, konferencja zgromadziła grono wybitnych naukowców z całej Polski, dla których problematyka uczenia się przez całe życie powiązana z rozwojem człowieka niezależnie od jego wieku, z jego karierą i pracą, stanowią ważne wyzwania, problemy podejmowane w projektach badawczych, publikacjach naukowych i podczas dyskusji konferencyjnych.

Warto wspomnieć, że ta cykliczna konferencja Zakładu Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego posiada niestandardową formułę organizacyjną, zgodnie z którą do wygłaszania referatów zapraszani są wybitni specjaliści, eksperci podejmowanej podczas obrad problematyki. Do tego grona mogą dołączyć osoby, którym bliska jest tematyka spotkania, i podjąć dyskusję po wygłoszonych referatach. Ponadto dla wszystkich

uczestników konferencji, których udział jest równie ważny dla jej przebiegu tak samo, jak zaproszonych wykładowców, otwarte są sekcje tematyczne. Prezentowane i omawiane są w nich zgłoszone wcześniej przez uczestników tematy. Połączenie wykładów eksperckich z wymianą wiedzy, doświadczeń, wyników badań i namysłu nad specjalistycznymi, wąskimi problemami mieszczącymi się w tematyce konferencji, zostało bardzo pozytywnie przyjęte przez środowiska naukowe różnych uczelni w Polsce. Można uznać, że Zakład Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza wypracował autorską koncepcję, której pomysłodawczynią jest prof. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik. Ustalona formuła organizacyjna została zaakceptowana i przychylnie przyjętą przez uczestników forum, czego potwierdzeniem jest ich duże zainteresowanie udziałem w obradach i z roku na rok przybywający coraz liczniej goście.

Tegoroczne spotkanie zgromadziło przeszło 60 osób z różnych środowisk akademickich skupionych wokół tematyki andragogicznej, doradczej, poradniczej, gerontologicznej, kulturoznawczej, antropologicznej i biologicznej, co stanowi dowód na możliwość analizowania zjawiska *lifelong learning* z różnych perspektyw naukowych.

Obrady plenarne, w których wystąpili zaproszeni eksperci, podzielone były na trzy sesje. Popołudniowa część obrad przeniosła się do trzech sekcji tematycznych: „Rozwój a LLL”, „Kariera a LLL”, „Praca a LLL”. Konferencję zakończyło podsumowanie debat w poszczególnych sekcjach.

Przewodnicząca konferencji, Kierownik Zakładu Kształcenia Ustawicznego i Doradztwa Zawodowego WSE, prof. zw. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik, powitała gości i rozpoczęła III Poznańskie Forum Dyskusyjne LLL. Oficjalnego otwarcia obrad dokonał dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych prof. zw. dr hab. Zbyszko Melosik, podkreślając wagę podejmowanej problematyki konferencyjnej, szczególnie w czasach dynamicznych zmian na rynku pracy i niestabilnych karier człowieka dorosłego.

Pierwszą sesję plenarną prowadził prof. zw. dr hab. Stefan Kwiatkowski (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie), który wprowadzając w problematykę obrad, zaznaczył wiele trudności obecnej edukacji dorosłych i słaby udział dorosłych Polaków w różnorodnych formach kształcenia.

Pierwszym referentem był prof. zw. dr hab. Józef Kargul (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu), który w wystąpieniu zatytułowanym: *LLL osób odraczających dorosłość*, podjął problem, czego i jak mogą uczyć się współczesny „Piotruś Pan” i „wieczna dziewczynka”. Podkreślił, że osoby nazywane w ten sposób koncentrują się przede wszystkim na realizacji

własnych potrzeb, wynikających z skrajnego egocentryzmu, który prowadzi do traktowania życia jako zabawy i szukania najróżniejszych przyjemności. Odwlekanie dorosłości dotyczy takich sferach życia jak: rodzina (ucieczka przed zakładaniem rodziny), praca zawodowa (angażowanie się w pracę, ale równocześnie nieprzywiązywanie się do niej), relacje interpersonalne (powierzchnowość, niestabilność i krótkotrwałość relacji, niechęć do uczenia się relacji i w relacjach), czas wolny i czas edukacji (przemieszanie się czasu pracy z czasem wolnym, praca traktowana jest jako zabawa, a jej poszukiwanie okazuje się pracą), cielesność (studiowanie własnej cielesności dla poszukiwania zabawy i doznawania kolejnych życiowych przyjemności). W podsumowaniu profesor zaznaczył, że rodzina i relacje interpersonalne nie motywują osób uciekających przed dorosłością do edukacji, podejmują ją raczej z powodów zawodowych, pod warunkiem że czerpią z pracy przyjemność i traktują ją jak zabawę. Ważnym obszarem uczenia się „wiecznych dziewczynek” i „Piotrusiów Panów” jest natomiast studiowanie własnej cielesności i w tą sferę wkładają dużo edukacyjnego wysiłku.

Kolejny referat: *Od karier linearnych do wielokierunkowych – perspektywa jednostkowa i organizacyjna*, wygłosiła prof. zw. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Celem wystąpienia prelegentki było ukazanie zależności pomiędzy karierą a pracą, a w sposób szczególnie zaakcentowanie zmian w przebiegu karier, jak również konieczności przekraczania granic i dynamiki poczucia kształtowania się tożsamości pracowników. Profesor zwróciła uwagę na podstawowe wyznaczniki współczesnych przeobrażeń wzorów przebiegu karier, takich jak: dynamiczne zmiany w obrębie rynku pracy, zmiany charakteru pracy, jej środowiska i ideologii. Analiza zmian w przebiegu pracy została ujęta w dwóch perspektywach: globalizacji i tożsamości pracowników. Prelegentka przypomniała, że w społeczeństwach przemysłowych obowiązkowe było planowanie liniarnych karier zawodowych, a praca i kariera były źródłem przewidywalności awansu i biografii. Aktualnie praca nie jest skupiona na wytwarzaniu przedmiotów (dematerializacja pracy), lecz na operowaniu ideami i abstraktami, co wiąże się z przechodzeniem do gospodarki opartej na wiedzy. Konsekwencją tych zjawisk jest utrata znaczenia kwalifikacji zawodowych. Pojawia się natomiast popyt na kariery bez granic, powiązane z globalnym rynkiem pracy i karierami wielokierunkowymi: postkorporacyjnymi i proteuszowymi. Profesor zwróciła uwagę, że dla pracowników skutkuje to koniecznością mobilności i elastyczności, które jednak mogą burzyć poczucie ich tożsamości wynikające z braku poczucia stałości miejsca pracy.

Sesję pierwszą zakończyło wystąpienie profesora zw. dr. hab. Mieczysława Malewskiego (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu): *Kulturowe konteksty koncepcji lifelong learning*. Profesor, powołując się na raport OECD, zaznaczył usytuowanie *lifelong learning* w trzech obszarach: praca i zawód, jednostkowe biografie, struktury klasowe społeczeństwa. Podkreślił ponadto, że społeczeństwa modernistyczne doceniały bezpieczeństwo i pewność pracy, dlatego biografie zawodowe były trwałe, całościowe i bezpieczne. W epoce ponowoczesnej podstawą ładu społecznego stał się rynek i konsumpcja, dlatego zmieniły się formy pracy. Nastąpiło też rozproszenie systemu społecznego, a ludzkie biografie przestają być linearne, pojawiają się koliste lub patchworkowe, ludzie zaś nie mogą być pewni swojego miejsca w strukturze społecznej, zanikają bowiem klasy społeczne. Warte podkreślenia, zdaniem wykładowcy, było również, to że zmieniają się sposoby myślenia o edukacji i uczeniu się. Prelegent powołał się m.in. na pionierskie badania Johna Fielda, z których wynika, że nie ma pozytywnego wpływu kapitału społecznego na praktyki całościowego uczenia się, a kapitał społeczny nie stymuluje do powiększania kapitału ludzkiego. Profesor podkreślił, że w społeczeństwach tradycyjnych o silnych więziach rodzinnych i lokalnych ludzie uczą się, uczestnicząc w różnych przedsięwzięciach, dlatego nie wykazują potrzeby uczestnictwa w edukacji formalnej i pozaformalnej. W podsumowaniu prelegent zaznaczył, że analizując edukację, trzeba zmienić perspektywę poznawczą i sceptycznie traktować dopasowanie edukacji do potrzeb rynku pracy. Zaproponował, że może współcześnie lepsze byłoby podejście: najpierw praca potem edukacja, uczenie się specjalistycznych umiejętności nadbudowywanych na ogólnych kwalifikacjach zawodowych.

Pierwszą sesję plenarną zakończyła dyskusja, której moderatorem był prowadzący tę sesję prof. zw. dr. hab. Kwiatkowski. Pierwsza zabrała w niej głos prof. zw. dr. hab. Solarczyk-Ambrozik, która nawiązując do referatu prof. Malewskiego, zwróciła uwagę na kontrowersje dotyczące całościowego uczenia się, a szczególnie na nierówności wynikające z tego procesu. Profesor podjęła też drugi wątek tematyczny dotyczący konieczności akredytacji umiejętności zdobytych poza system edukacji. Kolejny głos w dyskusji zabrał prof. dr. hab. Jerzy Stochmiątek, który podkreślił wkład środowiska poznańskiego uniwersytetu w rozwój andragogiki i pedagogiki, jak również zwrócił uwagę na rosnącą rolę dalszych badań w tych obszarach, dostrzegając konieczność włączenia do nich problemów związanych ze zmianami w kulturze i pojawieniem się wielokulturowości. Profesor zw. dr. hab. Ryszard Gerlach zgłosił natomiast bardzo istotny problem, wynikający z rozmów z pracodawcami, którzy zauważają, że absolwenci stu-

diów wyższych nie chcą się uczyć. Młodzi pracownicy mają przekonanie, że są dobrze przygotowani, stąd nie mają potrzeby podejmowania dalszego kształcenia. Równocześnie pracodawcy oczekują dobrze przygotowanych absolwentów, a na rynku w wyniku kształceniu ogólnego powstała luka zawodowa i brakuje specjalistów. Profesor podkreślił, że dopiero od dwóch lat następuje reaktywacja polskiej edukacji zawodowej. Profesor zw. dr hab. Kazimierz Przyszczypkowski natomiast podczas dyskusji podkreślił rolę pedagogiki i pedagogów w kreowaniu karier. Zaznaczył, że z budowaniem karier związane są: urzeczowienie relacji międzyludzkich i skuteczność. Stąd postawił pytanie, czy pedagogika ma wyposażać w gotowe narzędzia do budowania karier życiowych, czy raczej jako nauka humanistyczna powinna ujawniać wspomniane ukryte przesłania związane z organizowaniem karier. Apelował, w perspektywie kariery, o dostrzeżenie podmiotowości człowieka. Profesor dodał również, że polskie społeczeństwo nie jest już społeczeństwem obywatelskim, koncentrującym się na działaniu wspólnotowym, lecz skupia się na robieniu karier, stąd ważne jest równoważenie poszukiwania sensu życia i budowania kariery. W odpowiedzi na postawione pytanie prof. Przyszczypkowskiego głos zajęła prof. Solarczyk-Ambrozik i wyjaśniła, że studia pedagogiczne, oprócz przygotowania absolwentów do budowania kariery edukacyjno-zawodowej wyposażają ich w wiedzę zdecydowanie szerszą, która uwzględnia respektowanie podmiotowości człowieka. Profesor postawiła również pytanie, zaznaczając, że nie ma na nie jednoznacznej odpowiedzi, jakie działania podjąć, by takie zrównoważone czynności na rzecz podmiotowości urzeczywistnić w kształceniu akademickim. Doktor hab. Hanna Kubiak, w nawiązaniu do wystąpień prelegentów, a w szczególności do tematów skupionych wokół budowania karier, zaznaczyła, że pozbawienie człowieka relacji i wyłącznie skupienie się na sobie, na budowaniu kariery może prowadzić do zachowań patologicznych, pozbawionych poczucia sensu życia. Uzupełnieniem tej wypowiedzi była refleksja prof. dr hab. Anny Jakoniuk-Diallo, która nawiązując do wystąpienia prof. Kargula wspomniała o symptomach zaburzeń osobowości: *borderline* i narcystycznej. Zdaniem profesora pojawiają się one coraz częściej u ludzi dorosłych, u pracowników różnych zawodów, co nie przeszkadza im dobrze odnajdować się w pracy. Refleksją podzieliła się również dr hab. Małgorzata Kabat, skupiając się na karierze proteuszowej nauczyciela i na konieczności motywowania nauczycieli do całożyciowego uczenia się.

Profesor zw. dr hab. Kwiatkowski posumował interesującą debatę i powołując się na badania dotyczące edukacji dorosłych Polaków, postawił pytanie o to, jak w dalszej perspektywie, przy obecnych tendencjach na ryn-

ku pracy, powinna rozwijać się edukacja na różnych szczeblach formalnego kształcenia.

Po przerwie, w drugiej sesji plenarnej, prowadzonej przez prof. zw. dr. hab. Ryszarda Gerlacha (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), prof. dr. hab. Ewę Skibińską (Uniwersytet Warszawski) oraz prof. dr. hab. Jerzego Stochmiałka (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) pierwszy referat: *Dualistyczne ujmowanie sukcesu w karierze*, wygłosiła prof. zw. dr. hab. Agnieszka Cybal-Michalska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Profesor Cybal-Michalska, po wprowadzeniu, które dotyczyło jakości rzeczywistości i kondycji człowieka we współczesnym świecie, podjęła problem dualistycznego ujmowania sukcesu w karierze, czyli subiektywnego i obiektywnego sensu sukcesu w karierze i sensu samej kariery. Za podstawę teoretyczną swoich rozważań prelegentka przyjęła interakcjonizm symboliczny, a w szczególności trzy jego założenia: ludzie działają na podstawie znaczeń, jakie mają dla nich rzeczy, znaczenia pochodzą z interakcji i są modyfikowane przez ich interpretacje i działania ludzi. Profesor wymieniła cztery aspekty myślenia o karierze: kariery łączą czynniki obiektywne i subiektywne, pociągają zmiany statusów, prawnie są własnością zbiorową i łączą jednostki ze strukturą społeczną. Zwróciła również uwagę na trzy rozumienia określenia – „odnieść sukces”, prezentując jego: aspekt podmiotowy – poczucie sukcesu, przedmiotowy – wiedza dotycząca podmiotu o sobie, obiektywny – wspieranie się wzajemnie w hierarchii pionowej.

Kolejne wystąpienie prof. dr. hab. Zofii Szaroty (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) pt. *Negatywne konsekwencje uczestnictwa edukacyjnego* połączyło założenia teoretyczne uczenia się przez całe życie z wynikami badań własnych prelegentki. Wbrew powszechnemu przekonaniu o wyłącznych korzyściach wynikających z aktywności edukacyjnej profesor poddała krytyce zaangażowanie edukacyjne ludzi dorosłych i wymieniła negatywne konsekwencje tego zjawiska. Jak wynikało z badań, konsekwencji tych doświadczają sami uczący się, jak również ich najbliższe otoczenie. Do trudów uczenia się zostały zaliczone m.in.: rezygnacja z własnego wypoczynku, mniej czasu na życie rodzinne i towarzyskie, wyczerpanie psychiczne, obciążenie finansowe, kłopoty związane z opieką nad domownikami podczas zjazdów, dojazdy, uczenie się rzeczy niepotrzebnych, ograniczenia stawiane przez pracodawców, zła organizacja studiów, złe przygotowanie prowadzących itp. W podsumowaniu profesor, odwołując się do wielu wcześniejszych wyników badań, zaznaczyła, że kon-

sekwencje uczenia się dorosłych, mimo upływu czasu, kilkudziesięciu lat, są takie same.

Kolejny referat prof. dr hab. Ewy Kurantowicz (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu): *Uniwersytet a potwierdzenie efektów uczenia się nieformalnego i pozaformalnego. Konteksty, doświadczenia i praktyki*, dotyczył realizowanego projektu związanego z wdrażaniem założeń koncepcji akredytowania kompetencji zdobytych poza systemem formalnego i pozaformalnego kształcenia. Można uznać, że wystąpienie profesor, oprócz naukowego wymiaru, miało również charakter szkoleniowy. Profesor Kurantowicz podkreśliła trzecią funkcję uniwersytetów, integratora całościowego uczenia się. Funkcja ta została ustawowo wpisana w obowiązki uczelni. W wystąpieniu podane zostały również rozwiązania innych krajów w tym obszarze i doświadczenia uniwersytetów, które już od dawna realizują tego rodzaju działania. Wymienione zostały także ograniczenia związane z realizacją tej funkcji uniwersytetów. Jak wynikało z wykładu, w ramach realizowanego projektu zostało przeprowadzonych szereg badań, analiz porównawczych z innymi uczelniami w kraju i za granicą, jak również opracowano raport i przewodnik do kształcenia kadr w tym obszarze.

Sesję drugą zakończyło wystąpienie prof. zw. dr hab. Magdaleny Piorek (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *(Re)konstrukcje karier zawodowych w rodzimej rzeczywistości rynkowej. Ujęcie diachroniczne*. Referat profesor skupiony był wokół biografii zawodowych, rozpoznawanych w toku długotrwałych badań prowadzonych przez autorkę. Profesor we wprowadzeniu podkreśliła, że współczesna biografia ma charakter transformatywny i wiąże się ze destandardyzacją cyklu życia rodzinnego, dekonstrukcją trójfazowego przebiegu kariery zawodowej, deregulacją standardów organizowania i spędzania czasu wolnego. Wyjaśniła znaczenie dwóch kategorii: biografia i kariera zawodowa oraz przedstawiła relacje pomiędzy nimi. Zwróciła uwagę na szereg aktualnych dysonansów związanych z pracą i karierą. Przedstawione zostały wybrane wyniki badań biograficznych, zrealizowanych w grupie osób w fazie średniej dorosłości. Wywiad biograficzny skierowany był do osób, które funkcjonowały w dwóch różnych systemach: edukacyjnym przed 1989 rokiem i zawodowym, po zmianach systemowych. Kariery tych osób najczęściej realizowane były zgodnie z wzorcem linearnym, sporo było również wzorów karier sekwencyjnych, trzeci wzór realizowania kariery przez badane osoby miał charakter mozaikowy, kolażowy, choć dotyczył on znacznie mniejszej grupy osób. Profesor przywołała również wyniki innych badań sondażowych, prowadzonych wśród młodych dorosłych. Wynikało z nich m.in., że celem młodych dorosłych jest uzyskanie

sukcesu w karierze zawodowej, jest to dla nich cel sam w sobie. Referentka zakończyła swoje wystąpienie pytaniem o to, jaki typ poradnictwa stosować wobec osób w wieku średnim oraz w fazie wczesnej dorosłości.

Po wystąpieniach w drugiej sesji plenarnej prowadzący ją profesorado- wie zaprosili wszystkich uczestników obrad do podjęcia dyskusji dotyczącej wysłuchanych referatów. Pierwszy przyjął to zaproszenie prof. zw. dr hab. Kwiatkowski. Zadał pytanie i wyraził sugestię dotyczącą prezentowanych przez prof. dr hab. Zofię Szarotę badań. Podkreślił ich wartość, jak również zasadność kontynuowania na większej, ogólnopolskiej próbie. Druga refleksja dotyczyła wystąpienia prof. dr hab. Kurantowicz i trudności związanych z walidacją efektów kształcenia uzyskanych poza systemami formalnego i pozaformalnego kształcenia dorosłych. Trzecia wyrażona myśl profesora nawiązywała do problemu karier i ich przebiegu absolwentów zróżnicowanych polskich uczelni. Referenci odnieśli się do uwag, sugestii i pomysłów profesora, uzupełniając równocześnie te wątki swoich wypowiedzi, które sprowokowały głos w dyskusji. Badania prof. dr hab. Zofii Szaroty wzbudziły również zainteresowanie i pytanie prof. Kargula. Odpowiadając na nie prof. Szarota podkreśliła brak wsparcia dorosłych uczących się przez rozwiązania ustawowe, na wzór praktyk innych krajów europejskich.

Trzecią sesję plenarną prowadzili prof. dr hab. Jerzy Semków (Uniwersytet Wrocławski) i prof. dr hab. Hanna Solarczyk-Szwec (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Pierwsze wystąpienie prof. dr hab. Elżbiety Dubas (Uniwersytet Łódzki): *Wymiary rozwoju człowieka dorosłego. Związki z pracą, karierą i całościowym uczeniem się. Ujęcie holistyczne*, dotyczyło relacji pomiędzy czterema kategoriami pojęciowymi: rozwój, kariera, praca, całościowe uczenie się. Prelegentka podkreśliła, że celem jej wystąpienia jest spojrzenie na nie z dystansem. Wieloaspektowe spojrzenia możliwe jest w odniesieniu do wszystkich wymienionych kategorii. Rozwój można rozpatrywać w pięciu wymiarach: biologicznym, psychicznym, społecznym, duchowym, kulturowym. W sposób szczególny wykład skupiony został właśnie wokół problemu biologicznego rozwoju człowieka. Związek tego rozwoju jest bliski problemowi pracy, ponieważ współcześnie ważna jest cielesność, dbałość o nią w pracy. Rozwój duchowy rozwija się do końca życia także w sposób holistyczny, a praca jest z nim silnie powiązana. Podobnie kariera łączy się z rozwojem i całościowym uczeniem się. Konkluzja wystąpienia sprowadzała się do tego, że cel, sens uczenia się odkrywany jest z perspektywy całego życia i sprowadza się do pytania: *czego nauczyliśmy się, żyjąc?*

Następne referat zatytułowany *Autodeterminacja fundamentem koncepcji LLL*, wygłosiła dr hab. Renata Michalak (Uniwersytet im. Adama Mickie-

wicza w Poznaniu). We wprowadzeniu prelegentka podkreśliła ścisły związek całościowego uczenia się z andragogiką, ale zaznaczyła również istotę uczenia się przez całe życie postrzeganą jako naturalny warunek zdolności adaptacyjnej współczesnego człowieka. W sposób szczególny w wystąpieniu został wyeksponowany problem motywacji do uczenia się, nad którym dr hab. Michalak prowadziła przez wiele lat badania dotyczące motywacji do uczenia się dzieci w wieku szkolnym. Powołując się na różne koncepcje teoretyczne, zaznaczyła również, że warunkiem motywacji do uczenia się jest zaspokojenie potrzeb: autonomii, kompetencji i więzi społecznych. Referentka zwróciła także uwagę na motywację do uczenia się Polaków, która maleje wraz z ich wiekiem. W przypadku dzieci motywacja do naturalnego uczenia się wygaszana jest w trakcie edukacji szkolnej. Środowiskiem stymulującym do uczenia się może być jednak odpowiednio zorganizowany styl pracy nauczyciela, celowo dobrana metodyka. Zaprezentowane wyniki badań własnych nie napawały optymizmem, co pozwoliło ich autorce na sformułowanie końcowego wniosku, że współczesna szkoła nadal uprawia edukację, która nie stymuluje do samodzielnego uczenia się, a wręcz zatracza ciekawość poznawczą dzieci. Rolą szkoły jest natomiast nie tyle motywowanie do uczenia się, ile usuwanie barier, które tę naturalną motywację dzieci osłabiają.

Ostatni referat w trzeciej sesji plenarnej na temat: *Edukacja i praca w jednostkowej biografii. Problem nadawania znaczeń*, został wygłoszony przez prof. dr. hab. Waldemara Segieta (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Edukacyjne uczestnictwo związane jest z rosnącymi procesami indywidualizacji. Indywidualizacja nie prowadzi tylko do wyzwolenia, ale też do powstawania nowych zależności od rynku pracy i instytucji edukacyjnych. Profesor Segiet postawił następujące pytanie: na ile obecne jest w społeczeństwie odtwarzanie istniejących struktur społecznych, a na ile jednostki same mogą decydować o własnym losie? Problemy dotyczą przede wszystkim ludzi młodych, dlatego wielu z nich przyjmuje zasadę, że życie układa się samo, a biografia tworzy się niezależnie od podmiotu. Profesor przywołał kategorię absolwenta z dynamicznym potencjałem biograficznym, który jest gotowy do podejmowania samodzielných wyborów, zdolny do rozumienia własnych potrzeb i praw, oceny realności ich osiągnięcia, posiada umiejętność projektowania i warsztat osiągnięcia zamierzeń. Współcześnie pracę można dzielić na wiele modeli, ale młodzi ludzie poszukują tzw. ciekawej pracy. Pedagogika musi zajmować się problemami młodych ludzi, ponieważ ta grupa społeczna doświadcza największych obciążeń zmian współczesnego świata.

Obrady trzeciej sesji dopełniła dyskusja. Profesor zw. dr hab. Kargul oraz prof. zw. dr hab. Kwiatkowski nawiązali do wystąpienia dr hab. Michalak i poddali pod dyskusję wskaźniki strategii pracy nauczyciela omówione przez prelegentkę. Profesor dr hab. Malewski odniósł się do tezy, że motywacja do uczenia się maleje wraz z wiekiem, co jest obserwowalne w systemie szkolnym, a uczenie się dorosłych obejmuje również pozaformalną i nieformalną edukację. Doktor Joanna Nawój-Połoczańska (Uniwersytet Szczeciński) dołączyła się do dyskusji, stawiając prelegentce pytanie, co zrobić z motywacją dzieci, żeby zmienić ten smutny obraz braku motywacji do uczenia się. Drugie pytanie dotyczyło wystąpienia prof. dr hab. E. Dubas, w jaki sposób wykorzystać potencjały rozwojowe rozwoju biologicznego człowieka. Profesor dr hab. Katarzyna Segiet podkreśliła rolę wsparcia i pomocy dziecku w szkole, który stymuluje motywację do uczenia się.

Druga część III Poznańskiego Forum Dyskusyjnego LLL realizowana była w trzech sekcjach tematycznych: „Rozwój człowieka a LLL”, „Kariera a LLL”, „Praca a LLL”.

W sekcji pierwszej: „Rozwój człowieka a LLL”, wystąpiło siedmiu prelegentów i wygłoszonych zostało sześć referatów: dr Joanna Nawój-Połoczańska (Uniwersytet Szczeciński): *Społeczne i biologiczne podstawy rozwoju – wyzwania dla idei edukacji całościowej*, dr Agnieszka Skowrońska-Pućka, dr Joanna Kozielska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Coaching rozwoju osobistego w kontekście lifelong learningu*, dr Renata Konieczna-Woźniak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Uczenie się w planach osobistego rozwoju debutantów dorosłości*, dr Małgorzata Rosalska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Szkoła jako miejsce uczenia się nauczycieli*, dr Michał Klichowski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Czy ucząc się warto używać narzędzi ICT? Analiza stanowiska neuronauki poznawczej*, mgr Teresa Listwan (Uniwersytet Zielonogórski): *Rozwój zawodowy i społeczny młodzieży Ochotniczych Hufców Pracy*. Wszystkie wystąpienia skupione były wokół problematyki rozwoju człowieka, sytuowanej w różnorodnych kontekstach: biologicznym, osobistym, społecznym, zawodowym, szkolnym. Obrady w tej sekcji moderowały: dr Małgorzata Malec Rawiński (Uniwersytet Wrocławski) i dr Renata Tomaszewska-Lipiec (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy).

Sekcja II: „Kariera a LLL”, zgromadziła pięciu prelegentów. Swoje referaty wygłosiły w niej: dr Anna Bilon (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu): *Rola poradnictwa kariery w procesie potwierdzania efektów uczenia się (PEU) osiągniętych poza systemem formalnym*, dr Anna Kławsień-Zduńczyk (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu): *Kapitał kariery polskich re-*

emigrantów, dr Magdalena Barańska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Przedsiębiorczość z perspektywy studentów. Krótka refleksja o znaczeniu pojęcia i jego wymiarach*, mgr Elwira Litaszewska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): „*Planować, zarządzać, budować*” – o zmianie w sposobie myślenia o karierze, mgr Hanna Miler-Sławiczek (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Kariery żołnierzy zawodowych w świetle profesjonalizacji*. Tematyka wystąpień w sekcji dotyczyła kariery i jej relacji z całościowym uczeniem się. Sekcja ta, oprócz prelegentów, zgromadziła szerokie grono słuchaczy. Obrady w tej sekcji prowadziły: prof. dr hab. Elżbieta Siarkiewicz (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu i dr Małgorzata Olejarz (Uniwersytet Zielonogórski).

Sekcja III: „Praca a LLL”, skupiała osoby zajmujące się problematyką rynku pracy, które zapoznały słuchaczy z interesującymi problemami szczegółowymi: dr Joanna Minta (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu): *Poradnictwo edukacyjno-zawodowe w narracjach osób niskowyedukowanych i niskowykwalifikowanych*, dr Magdalena Czubak-Koch (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu): *Między zatrudnialnością a kompetencjami studentów nietradycyjnych – badania w ramach projektu EMPLOY*, dr Anna Wawrzonek (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Elastyczne formy zatrudnienia – wybór czy przymus*, dr Joanna Szłapińska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Sukces w biografjach menedżerów*, mgr Dorota Pisula (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Serwisy społecznościowe specjalizujące się w kontaktach zawodowo-biznesowych jako narzędzie budowania wizerunku na rynku pracy*, mgr Róża Kowalska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Coworking – chwilowa moda czy trwały trend na rynku pracy?*. Obrady w sekcji prowadzili: prof. dr hab. Sławomir Banaszak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dr Krzysztof Pierścieniak (Uniwersytet Warszawski).

Moderatorzy poszczególnych sekcji tematycznych, po zakończonych obradach, zrelacjonowali przebieg prac w sekcjach i przedstawili główne tezy poszczególnych wystąpień. Reasumując pracę poszczególnych sekcji, warto podkreślić, to na co zwracali uwagę prowadzący:

1. Sekcja I – wszyscy prelegenci przedstawili referaty, sekcja pracowała w formie forum, co odzwierciedla regułę przyjętą podczas tej konferencji. Były kwestie sporne, dyskusyjne, pokazujące zainteresowanie problematyką referatów.

2. Sekcji II – we wszystkich wystąpieniach kategorie: LLL i kariery nie wskazywały na ich polaryzację, a na relację pomiędzy nimi. Były analizy teoretyczne, założenia metodologiczne i fragmenty badań. Dyskusja zawierała

cenne uwagi dotyczące prezentowanych badań, szczególnie ważne w przypadku młodych naukowców.

3. Sekcja III – refleksja nad prowadzonymi badaniami międzynarodowymi, jak również na gruncie polskim, badania weryfikujące hipotezy jej autorów. Wszystkie referaty zawierały wartościowe wkład w rozwój problematyki LLL.

Profesor zw. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik, zamykając konferencję, podkreśliła, że spotkanie było bardzo bogate w treści i inspiracje do dalszych badań. Zostało zarysowane pole problemowe dyscypliny, zmieniające się problemy w edukacji dorosłych oraz kategorie stałe, niezmiennie od lat. Profesor podkreśliła też życzliwą atmosferę na konferencji, która również inspirowała do dalszej pracy naukowej. Podziękowała zespołowi i zapowiedziała kolejne spotkanie – IV Poznańskie Forum Dyskusyjne LLL, 07.04.2017 r. na temat „Uniwersytet wobec nowych wyzwań – od University LLL do LLL Universty”.

Renata Konieczna-Woźniak

X Toruńska Pedagogiczna Konferencja Studencka (PKS) „Całozyciowe uczenie się drogą do sukcesu”, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, 01.06.2016 r.

1 czerwca 2016 roku po raz dziesiąty na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu odbyła się Toruńska Pedagogiczna Konferencja Studencka (PKS) pt. „Całozyciowe uczenie się drogą do sukcesu”. Jej organizatorami byli studenci WNP UMK oraz członkowie Sekcji Andragogicznej Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów UMK. Patronat honorowy nad konferencją po raz kolejny objęło Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy oraz Katedra Edukacji Dorosłych WNP UMK w Toruniu. Problematyka tegorocznej konferencji dotyczyła dyskusji na temat całozyciowego uczenia się drogą formalną, pozaformalną i nieformalną, w kontekście realizowania indywidualnych karier życiowych. Podczas obrad i warsztatów poruszone zostały tematy związane z szeroko pojętym uczeniem się, nabywaniem nowych umiejętności i doświadczeń wpływających na rozwój osobowościowy, intelektualny i zawodowy.